

COMADIRA, Narcís (2006): *Forma i prejudici. Papers sobre el Noucentisme*. Barcelona: Editorial Empúries, 222 p.

«El ensayo es la ciencia, menos la prueba explícita»

José Ortega y Gasset,
del pròleg a *Meditaciones del Quijote* (1914).

Ara i aquí, més aviat una felicitació excepció; arreu i sempre –en la mesura que s’hi dóna també només eventualment– un luxe: la figura del creador sensible i polifacètic, en l’àmbit per exemple tant de la plàstica com de la literatura, capaç tanmateix (més que no pas: «per això») de reflexionar críticament i ponderada sobre la tradició cultural (relativament) recent i, en qualsevol cas, pròpia, a efectes de destriar-ne allò que aquesta presenta d’assumible i allò de què cal desmarcar-se.

Vet aquí en síntesi la valoració explicativa del recull de papers varis, per bé que no per això en el fons menys homogenis, aplegats en aquest llibre sobre el Noucentisme per un pintor-poeta (o viceversa) com Comadira, i publicats, més oportunament que no pas oportunament, per Empúries just cent anys després de la desclosa del moviment.

Són aquests uns textos eminentment assagístics. En el sentit que al gènere atorgava Ortega. Hi ha tesis i hi ha interpretacions, es plantegen supòsits i s’hi airegen fets. Sense l’enfarfec de la dada erudita ni la precisió de la data exacta. En una mostra de lliure exercici dels atributs propis de qui assaja més que no pas de qui ha de cenyir-se a rigorosa exegesi. No importa llavors l’omissió de cronologies circumstanciades (la glosa orsiana d’«Amiel a Vic» és de 3-V-1913: p. 17; el text de Carner sobre la lítote, de 21-VIII-1928: p. 66; i de quan és el text de *El Tradicionalista* qualificant l’obra de Masó de «modernismo subido»: p. 103-104). Tampoc no hi fa res la ignorància dels deutes contrets o de les afinitats coincidents, mal que sigui a la insabuda, amb estudiosos més acadèmics del mateix moviment a l’hora de formular-ne certes valoracions (la dimensió eclèctica del Noucentisme: p. 39, 41; l’emanació reaccionària del tan esbombat mediterranisme: p. 28, 175; per no parlar de la deriva kitsch del classicisme: p. 29). En definitiva: no és objectable que, d’entre tots els autors portats a col·lació, n’hi hagi molts més que ho són en tant que objecte d’estudi *per se* que no pas com a mitjà instrumental per millor fonamentar el discurs sobre aquells. Al capdavall, la reflexió de Comadira aspira més a figurar dins la categoria de literatura de primer grau que no pas a demorar en l’anècdota de literatura de segon grau.

El producte que en resulta és, en qualsevol cas, intel·ligent i suggeridor. N’és el fil vertebrador la plena consciència –expressada ja en el subtítol– que darrere una forma sempre hi ha un prejudici (p. 75, 117, 120). O per dir-ho aquí d’acord amb la fórmula atribuïda al cineasta Eisenstein: darrere qualsevol forma sempre hi ha una ideologia. L’art i la literatura noucentistes, doncs, sovint d’indestriable bracet (esplèndida la lectura en paral·lel entre poemes de Carner i creacions plàstiques de Sunyer i de Nogués: p. 61-72; massa esquemàtica la de les estètiques del *Glosari*: p. 39-54), en tant que concrecions formals d’una *Sehnsucht* estatista (com hi ha també qui n’ha dit ja de molt abans: Enric Ucelay Da Cal, 1982) al servei d’un projecte reformista susceptible d’una perillosa deriva (p. 17-27). La pintura de Sunyer com a manifestació de nostàlgia davant la impossibilitat de fer viable el tal projecte en la seva versió primigènia (p. 124-127). L’escepticisme que hi desenvoluparan autors pertanyents ja a «la segona generació noucentista» (Foix, Riba, Obiols, Rubió i Tudurí: p. 24-25, 172-173). La salvació *in extremis*, gràcies al seu pas a l’avantguarda, d’un artista i teòric tan conspicu del primer Noucentisme com ara Torres-Garcia (p. 73-99). L’envergadura absolutament noucentista de creadors gironins com Masó (p. 100-123), Aguilar (p. 156-163), Guinó (p. 163-167), perfectament rescatables de llur condició de mites locals per ser elevats al rang de realitats nacionals.

No cal altrament haver començat la lectura d’aquest llibre seguint la recomanació de l’autor de fer-ho pel començament (p. 12), per convenir que la inclusió de l’últim text («Jardins de pedra. La

configuració de l'espai totalitari. Una insinuació»: p. 199-215) no hi és gratuïta ni hi fa de pegot. Basta, simplement, tenir-se ben llegida i compresa la glosa posada com a «epíleg» (5-X-1911) de *La Ben Plantada*. I haver-hi sabut detectar ressons premonitoris del que després se'n va dir, si no potser *Arbeit macht frei*, sí com a mínim *Arbeit durch Freude*.

Comadira deu saber qui és l'innominat professor de la UOC que titlla d'«equivocat» (p. 12) el text que fa servir d'«esbós d'aproximació» per a tot plegat (p. 17-27). Astora només pensar què deurà dir el tal quídam sobre el darrer text, adés afluït. Les crítiques més acerbes, però, pot ser que li vinguin a Comadira (si no li han plogut ja) no pas de docents universitaris imbuïts d'ortodòxia ultracanònica, sinó d'altres assagistes, com ara Oriol Pi de Cabanyes, que no s'ha estat d'impugnar severament una aportació tan equànime sobre Ors i el Noucentisme en general com la de Vicente Cacho Viu.

Sigui com sigui, és ben prou d'agrair que algú que, en aquest nostre present, no té empatx a denunciar-ne el foment que s'hi fa de l'oblit (p. 157) i l'espectacularització a què s'hi sotmet la cultura (p. 195), que es demana esverat si «internet, potser, sigui el gran instrument del totalitarisme que ve» (p. 214), i que acabi per concloure que «per sort, la gent ens morim» (p. 195), hagi tingut tanmateix prou fe per escriure primer, i per conjuminar després, tots aquests textos que ens ajuden a continuar entenen més, des de les antípodes vivencials, aquella gran afirmació de voluntat transformadora amb finalitats pragmàtiques que fou abans de res el Noucentisme.